

VACUUM

BERNABÉ GÓMEZ MORENO

VACUUM

BERNABÉ GÓMEZ MORENO

28.01.2023 - 05.03.2023
MUSEO DE LA MAR DE SANTA POLA

MUSEO del MAR

SANTA POLA CULTURA

VACUUM BERNABÉ GÓMEZ MORENO

MUSEO DEL MAR DE SANTA POLA

VACUUM

BERNABÉ GÓMEZ MORENO

28.01.2023 - 05.03.2023

TALLER:

VEO ARTE POR TODAS PARTES

BERNABÉ GÓMEZ MORENO

18.02.2023

CONFERENCIA ENCUENTRO:

23.02.2023

EXPOSICIÓN:

COORDINACIÓN

María José Cerdá

COMISARIADO

David Alpañez

TEXTOS

Bernabé Gómez Moreno

David Alpañez

PRODUCCIÓN Y MONTAJE

Juan Bautista Piedecausa

SECRETARÍA TÉCNICA Y

LOGÍSTICA

Gabriel Irles

IDENTIDAD VISUAL, WEB,
CATÁLOGO Y AUDIOVISUALES

Laura Parpal

Sergio Moreno

TRADUCCIÓN VALENCIANO

Mari Àngels Sempere

(OFIVAL Santa Pola)

ATENCIÓN AL VISITANTE

Ascensión López

ISBN: 978-84-126931-0-2

MUSEO del MAR

COLABORA:

INSTITUT ALACANTÍ
DE CULTURA
Juan Gil-Albert

IDENTIDAD, PAISAJE, ESPACIO, VACÍO

IDENTIDAD, PAISAJE, ESPACIO, VACÍO

David Alpañez

Comisario

Vivir-existir. (2002)

Todos tenemos paisajes con los que nos sentimos identificados, forman parte de nuestra existencia. Están cargados de vivencias, emociones, recuerdos. Son paisajes que conectan con nuestra alma, reflejos de nuestra personalidad. No tienen porqué ser los paisajes más sublimes del mundo, pero para nosotros son especiales porque los sentimos nuestros.

Mi familia es de un pueblo de Ávila situado a las faldas de la Sierra de Gredos. Desde que era niño he realizado excursiones junto a mis seres queridos por aquellas montañas, especialmente a la Laguna Grande del Circo de Gredos. Cada vez que vuelvo no puedo dejar de acordarme de mi padre, su presencia sigue allí, encaramada sobre aquellos riscos. Casi puedo imaginarlo como uno de esos personajes de las pinturas de Friedrich, abismado en la contemplación del recortado y brumoso horizonte.

El paisaje no es tan solo una porción de territorio con unas características determinadas. Un paisaje no es paisaje sin la presencia de un sujeto que lo observa. Y en esa contemplación, que no tiene porqué ser exclusivamente visual, la persona aporta su experiencia, sensibilidad, conocimientos... por lo que un mismo paisaje, observado por diferentes individuos, siempre será un paisaje diferente para cada uno de ellos.

Circodeseo (2005). Vídeo instalación

A la deriva (2008). Fotografía

En las primeras exposiciones individuales de Bernabé Gómez Moreno, “Vivir-existir” (2002) y “Yoes” (2004), el artista reflexionaba sobre el cuerpo, la identidad, la actitud ante la vida, el yo y la multiplicidad de yoes. Pero pronto, en esa exploración, su interés derivó hacia el paisaje, no tanto desde una visión clásica sino en esa relación entre el ser humano y el territorio. La identidad está íntimamente unida al espacio y al tiempo. Nuestra existencia está determinada por el lugar y la época en la que nos ha tocado vivir. El territorio nos marca y nosotros dejamos huella en el territorio. Una piedra de río, en su arrastre, es modelada por el curso del agua pero, al mismo tiempo, la piedra es un agente que participa en la erosión del cauce.

En proyectos como “Circodeseo” (2005) o “A la deriva” (2008) Bernabé Gómez se va a aproximar, a través de la fotografía, a los no-lugares¹. Descampados, carreteras, caminos y lugares de tránsito. Imágenes en los márgenes del paisaje, espacios anónimos en conflicto con la identidad. Pero incluso en los límites, resulta admirable la capacidad humana de transformar un terreno inhóspito en un ente fascinante. Así sucede cuando un circo monta su carpa en un descampado o cuando el artista dirige nuestra mirada hacia las propiedades estéticas y expresivas de esos territorios del desarraigo, yermos y baldíos.

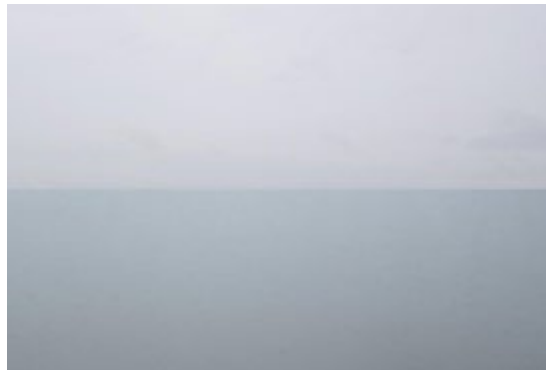
En la evolución artística de Gómez Moreno es perceptible cómo se dirige, paulatinamente, hacia una abstracción del paisaje, en un camino de búsqueda de la esencialidad, análogo a la meditación oriental. En un primer momento, se va a acercar a conceptos como el silencio o el vacío a través de paisajes sonoros mediante

¹ Término acuñado por el antropólogo francés Marc Augé en su libro “Los no lugares, espacios del anonimato: una antropología de la sobremodernidad” (1992)

Espacios mínimos (2011). Fotografía

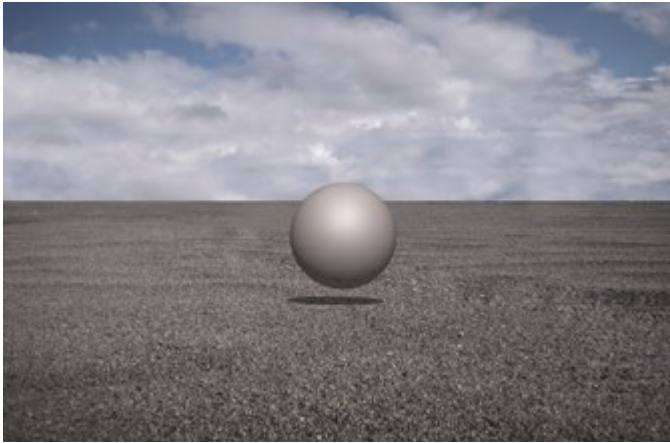
Fuzzy Boundaries (2012). Serie *Espacios mínimos*.
Fotografía

creaciones acústicas e instalaciones audiovisuales como “Catadores de silencios” (2006), “El silencio de la deriva” (2008) o “Vacuum” (2010). En propuestas sucesivas, “Espacios mínimos” (2011) o “Habitando el vacío” (2012), la fotografía será el medio utilizado para reflexionar sobre cómo el ser humano habita el espacio y lo hace suyo. En los primeros intentos, el artista fija su objetivo en enclaves cercanos que moramos y que en muchas ocasiones son invisibles a la mirada consciente. Emplazamientos banales, que pasan desapercibidos y que él rescata del anonimato. De algún modo su estrategia se basa en la contradicción, donde para tratar la cuestión de la pregnancia que las personas dejamos en el paisaje, recurre a imágenes de lugares aparentemente desprovistos de humanidad.

En “Minimal Skies” (2013) Bernabé Gómez abre un camino a la representación virtual del espacio. Recrea digitalmente paisajes esenciales, donde ha renunciado a lo anecdótico, reduciendo la representación a los mínimos elementos: dos manchas de color, una arriba y otra abajo, divididas por la línea del horizonte. Una propuesta que se adentra en conceptos metafísicos como el espacio, el tiempo, la materia, la identidad o la presencia pero, paradójicamente, a través de la ausencia, el vacío y el anonimato. En muchas ocasiones, cuando un árbol se tala, su presencia es más evidente por el vacío que deja que por el espacio que ocupaba.

En una vuelta de tuerca más en el análisis de la profunda relación entre el espacio y el hombre, Gómez Moreno desarrolla la serie “Epigenetics landscapes” (2014-2017). Partiendo de la metáfora del paisaje epigenético² que enunciara el biólogo y

² La metáfora del paisaje epigenético es una representación que trata de explicar el desarrollo embrionario de los seres vivos como un paisaje, en el que en lo alto de de una cima se dispone una bola (que sería las condiciones iniciales del desarrollo) y distintos valles como rutas alternativas de descenso de dicha bola

Creodo. (2015). Serie *Paisajes epigenéticos*. Impresión digital

Dilated horizons. (2016). Serie *Paisajes epigenéticos*. Impresión digital

genetista escocés Conrad H. Waddington a mediados del siglo XX, el artista plantea toda una serie de fotografías y creaciones digitales en donde esferas y rocas flotan en un espacio dilatado, como alegorías de las interrelaciones que se generan entre las personas y el territorio. El ser humano transforma el espacio, lo modela, lo hace suyo. Pero a su vez, agentes externos al mismo ser, como el espacio o el tiempo, configuran nuestra identidad más allá de la carga genética que cada individuo porte. Las rocas y esferas que pueblan “Dilated horizons” (2014-2015) y “Creodos” (2015-17) refuerzan la imagen de nuestra presencia en el espacio, rodeados de aire, de atmósfera. Curiosamente, y al contrario que en la serie anterior, “Minimal Skies”, la incorporación de elementos a estos horizontes expandidos intensifica la percepción del vacío. Pero no es el vacío nihilista occidental, sino el vacío que mencionan los místicos orientales, fuerza epifánica, génesis de todo lo visible. El vacío lo es todo, es la sustancia primigenia y última.

“Lost paradise” (2016-2017) y “Nowhere” (2017-2019) son dos series donde Bernabé Gómez, a través de impresiones digitales, pinturas y audiovisuales, aborda un mismo concepto: el ser humano delimita el espacio para asirlo, comprenderlo, habitarlo y hacerlo suyo. Bajo esta premisa nos plantea, figuradamente, todo un conjunto de estrategias para acotar el espacio, plasmándolo plásticamente mediante un conjunto de líneas que, sobre unos fondos prácticamente vacíos, terminan configurando paisajes plausibles. Al igual que el individuo y las comunidades sociales mediante su actividad antropizan el territorio, la mirada y el encuadre son los responsables de señalar y definir lo qué es paisaje y lo que no. Es por ello que tanto la persona que habita un territorio

(creodos). En definitiva, se trata de una figura visual que explica el patrón de desarrollo seguido por las células hasta su diferenciación en tejidos.

Lost Paradise. (2017). Fotografía digital

como aquella que lo observa influyen en la identidad de ese paisaje, y viceversa, pues el paisaje también determina la identidad de las personas que lo moran o lo contemplan.

“Lost paradise” y “Nowhere” suponen un cambio de paradigma en la evolución creativa de Bernabé Gómez, pues si en los proyectos precedentes se observaba un desvanecimiento progresivo del paisaje que se encaminaba hacia el vacío, actualmente el artista se halla inmerso en un proceso de reconstrucción del espacio. La delimitación, el encuadre, el acotamiento, el enmarque y la definición del vacío son las primeras maniobras para la construcción del paisaje. Si en un primer momento las lleva a cabo a través de representaciones gráficas bidimensionales, pronto trabajará en el terreno de la tridimensionalidad y la instalación, siendo listones, bastidores, tableros, lienzos, papeles pintados y marcos vacíos los elementos que acotan, encuadran y delimitan el espacio. Las exposiciones en La Vila Joiosa³, El Campello⁴ y sobre todo la de “Vacuum”, que hoy nos ocupa, apuntan hacia una nueva dirección que va a quedar plenamente definida en esta última exposición.

Para Gómez Moreno montar en la sala municipal de exposiciones del Castillo-fortaleza de Santa Pola ha supuesto, sin lugar a dudas, una oportunidad y un reto. Se trata de un edificio histórico con unas características muy marcadas y una personalidad innegable. Ocho estancias de pequeño tamaño, adosadas y conectadas por un pasillo.

Tres premisas han marcado su concepción del montaje: el diálogo de las piezas artísticas con el espacio expositivo; una progresión en el modo como se disponen las

³ Exposición “Lost Paradise”. Espacio de Arte Contemporáneo La Barbera. La Vila Joiosa (16/07/2018 - 17/08/2018)

⁴ Exposición “Nowhere”. Casa de Cultura. El Campello (16/11/2019 - 28/12/2019)

Lost paradise. (2018). Pintura sobre papel

obras en sala, que van desde fórmulas más clásicas a más experimentales conforme se avanza en el recorrido de la muestra; y una invitación a la participación activa del visitante.

La primera y principal premisa, la del diálogo con el espacio expositivo, le lleva a crear un ambiente diferente para cada una de las 8 salas. 8 instalaciones en las que rompe con la bidimensionalidad e indaga en las posibilidades creativas de las 4 dimensiones conocidas del universo: alto, ancho, profundo y tiempo.⁵ Estos planteamientos quedan plasmados en sala al disponer las piezas en paredes, techo, suelo e incluso ingravidas en la atmósfera. La dimensión del tiempo está implícita, en cuanto al hecho de que no es posible ver toda la exposición de un solo golpe de vista. Resulta imprescindible recorrer las salas e incluso rodear algunas de las piezas para contemplarlas plenamente. El tiempo es necesario para transitar la muestra.

La segunda premisa, la progresión en los parámetros del montaje expositivo de más clásicos a más experimentales, queda explicitado con una disposición más estándar y formatos más tradicionales en los dos primeros espacios para, a partir del tercero, crear instalaciones que ahondan en las posibilidades expresivas de los materiales, la distribución en sala, la relación entre los elementos, la hibridación de técnicas artísticas o la incorporación de objetos encontrados. Es por ello que estas instalaciones llevan por título genérico "Ejercicios sísmicos". Ejercicios en el sentido de que son probaturas, búsquedas, equívocos, experiencias, ensayos, hallazgos, errores, acercamientos, encuentros, desencuentros, etc... y sísmicos, no tanto con el significado de terremoto,

⁵ La física teórica, mediante la teoría de cuerdas, apunta que las dimensiones del universo serían 11: tres dimensiones espaciales ordinarias, el tiempo y seis dimensiones compactadas e inobservables en la práctica.

Nowhere. (2019). Instalación

Nowhere. (2018). Instalación

sino con el de movimiento terrestre, fuerza telúrica y, en un sentido más amplio y cósmico, partícipe de la energía universal. Eso explica la incorporación de un péndulo colgado del techo en una de las instalaciones, en clara alusión al péndulo de Foucault⁶. Los ejercicios sísmicos de Gómez Moreno no son destructivos, todo lo contrario, son tentativas que, partiendo del vacío, formulan paisajes. Y al igual que los bereberes del sur de Marruecos edifican sus ksur⁷ con adobe o los inuits sus iglús con bloques de hielo, Bernabé construye sus instalaciones con todo lo que tiene a mano: fotografías, esculturas, impresiones digitales, pinturas, dibujos de sus más de 20 años de producción artística, bolsas de basura, maderas, papeles, palos o cualquier otro material encontrado, junto a la incorporación de obras inéditas y realizadas ex profeso para esta exposición; pues no elige los materiales por su nobleza, sino por sus cualidades expresivas.

La tercera premisa, la participación activa del visitante, tiene su materialización más evidente en la última pared de la exposición. Sobre una mesa se pueden encontrar papeles de diferentes colores y texturas, acetatos, cinta adhesiva y otros pequeños objetos a disposición del público para que, en el muro, realicen sus propios ejercicios sísmicos. Para Bernabé Gómez el mural colectivo forma parte plenamente de la exposición, con la misma jerarquía que el resto de sus obras. Otro elemento en el que también se atisba un guiño a la participación de los asistentes aparece en una de las

⁶ En 1851 el físico Jean Bernard Leon Foucault suspendió una esfera de 28 kilos con un cable a 67 metros de altura, produciéndose una variación del plano de oscilación del péndulo de 11° a la derecha cada hora. Fue la primera prueba experimental de que la Tierra gira sobre su propio eje con un movimiento de rotación.

⁷ Un ksar, en plural ksur, es una aldea bereber, fortificada, rodeada de murallas que en su interior se agrupan varias kasbahs, viviendas, mezquitas y otras edificaciones de uso común. El elemento constructivo mayoritario de los ksur es el adobe.

Ejercicios de interacción didáctica realizados por los visitantes. Museo de Santa Pola. 2023

Taller *Veo arte por todas partes*. Museo de Santa Pola. 2023

salas centrales de la muestra. El artista le ha colocado ruedas a un tablero de madera sobre el que está montada una de sus composiciones. La plataforma móvil puede ser desplazada dentro de la habitación, a criterio de los espectadores, transformando la instalación inicial.

Así mismo, señalar que dentro de las actividades que complementan la exposición, se ha organizado el taller de artista “*Veo arte por todas partes*”, dirigido por Bernabé Gómez y destinado a público familiar, en el que se profundiza de manera lúdica y didáctica en los fundamentos de la exposición.

Una recapitulación sobre lo visto en la muestra “*Vacuum*” nos permite llegar a la conclusión de que, pese a la presencia de obras fechadas desde el año 2000 hasta la actualidad, no se trata en ningún caso de una exhibición retrospectiva o de una síntesis de su producción artística. Más bien el proceder de Bernabé, al hacer uso indistintamente de obra actual y obras anteriores en estas nuevas instalaciones, recuerda al de los constructores de la mezquita de Córdoba que, para levantar su edificio, reaprovecharon también materiales arquitectónicos antiguos de época romana y visigoda.

Los “*Ejercicios sísmicos*” en el Castillo-fortaleza de Santa Pola son actos de deconstrucción y reconstrucción del espacio, propuestas de delimitación del vacío, tentativas para erigir paisajes nuevos. Pero, al mismo tiempo, son exhortaciones a una mirada sensible, incitaciones a un existir activo, invitaciones a una vida creativa. Pues, en definitiva y por contradictorio que resulte, “*Vacuum*” termina convirtiéndose en un antídoto contra la futilidad y la vacuidad.

VIO ARTE POR TODAS PARTES
MULTICOLORADO MAGAZINE | MARCH 2014

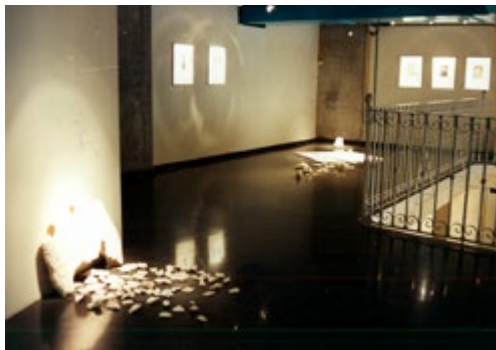
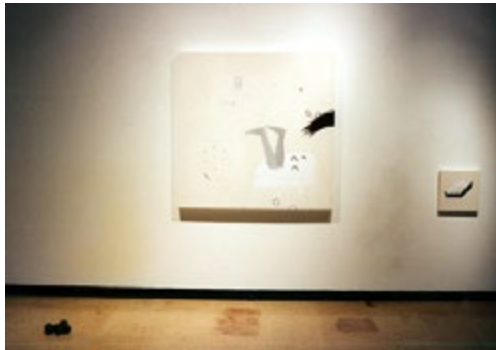
VIO ARTE POR TODAS PARTES
MULTICOLORADO MAGAZINE | MARCH 2014

IDENTITAT, PAISATGE, ESPAI, BUIT

IDENTITAT, PAISATGE, ESPAI, BUIT

David Alpañez

Comissari

Vivir-existir. (2002)

Tots tenim paisatges amb els quals ens sentim identificats, formen part de la nostra existència. Estan carregats de vivències, emocions, records. Són paisatges que connecten amb la nostra ànima, reflexos de la nostra personalitat. No tenen perquè ser els paisatges més sublimes del món, però per a nosaltres són especials perquè els sentim nostres.

La meua família és d'un poble d'Àvila situat a les falques de la serra de Gredos. Des que era xiquet he realitzat excursions al costat dels meus sers estimats per aquelles muntanyes, especialment a la llacuna Gran del Circ de Gredos. Cada vegada que torne no puc deixar de recordar-me'n, del meu pare, la seua presència segueix allí, enfilada sobre aquells cingles. Quasi puc imaginar-lo com un d'aqueixos personatges de les pintures de Friedrich, abismat en la contemplació del retallat i boirós horitzó.

El paisatge no és tan sols una porció de territori amb unes característiques determinades. Un paisatge no és paisatge sense la presència d'un subjecte que l'observa. I en aqueixa contemplació, que no té perquè ser exclusivament visual, la persona aporta la seua experiència, sensibilitat, coneixements... pel que un mateix paisatge, observat per diferents individus, sempre serà un paisatge diferent per a cadascun d'ells.

En les primeres exposicions individuals de Bernabé Gómez Moreno, "Vivir-existir" (2002) i "Yoes" (2004), l'artista reflexionava sobre el cos, la identitat, l'actitud davant la vida, el jo i la multiplicitat de jos. Però prompte, en aqueixa exploració, el seu interès va

Circodeseo. (2005). Vídeo instal·lació

A la deriva (2008). Fotografia digital

derivar cap al paisatge, no tant des d'una visió clàssica sinó en aqueixa relació entre l'ésser humà i el territori. La identitat està íntimament unida a l'espai i al temps. La nostra existència està determinada pel lloc i l'època en la qual ens ha tocat viure. El territori ens marca i nosaltres deixem empremta en el territori. Una pedra de riu, en el seu arrossegament, és modelada pel curs de l'aigua però, al mateix temps, la pedra és un agent que participa en l'erosió del llit.

En projectes com "*Circodeseo*" (2005) o "*A la deriva*" (2008) Bernabé Gómez s'aproximarà, a través de la fotografia, als no-llocs¹. Descampats, carreteres, camins i llocs de trànsit. Imatges en els marges del paisatge, espais anònims en conflicte amb la identitat. Però, fins i tot en els límits, resulta admirable la capacitat humana de transformar un terreny inhòspit en un ens fascinant. Així succeeix quan un circ munta la seua carpa en un descampat o quan l'artista dirigeix la nostra mirada cap a les propietats estètiques i expressives d'aqueixos territoris del desarrelament, àrids i erms.

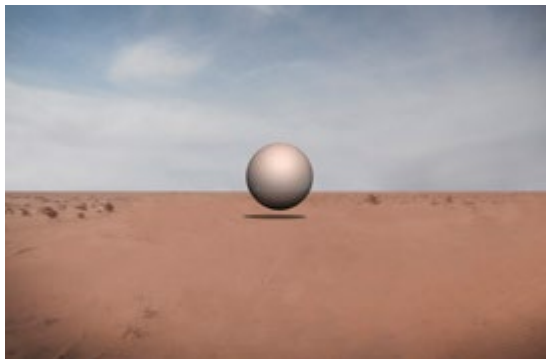
En l'evolució artística de Gómez Moreno és perceptible com es dirigeix, gradualment, cap a una abstracció del paisatge, en un camí de cerca de l'essencialitat, anàleg a la meditació oriental. En un primer moment, s'acostarà a conceptes com el silenci o el buit a través de paisatges sonors mitjançant creacions acústiques i instal·lacions audiovisuals com "*Catadores de silencios*" (2006), "*El silencio de la deriva*" (2008) o "*Vacuum*" (2010). En propostes successives, "*Espacios mínimos*" (2011) o "*Habitando el vacío*" (2012), la fotografia serà el mitjà utilitzat per a reflexionar sobre com l'ésser humà habita l'espai i el fa seu. En els primers intents, l'artista fixa el seu objectiu en enclavaments pròxims que habitem i que en moltes ocasions són invisibles a la mirada conscient. Emplaçaments banals, que passen desapercibuts i que ell rescata de l'anonimat. D'alguna manera la seua estratègia es basa en la contradicció, on per

¹ Terme encunyat per l'antropòleg francès Marc Augé en el seu llibre "*Els no llocs, espais de l'anonimat: una antropologia de la sobremodernitat*" (1992)

Fuzzy Boundaries (2012). Serie *Espacios mínimos*.
Fotografía

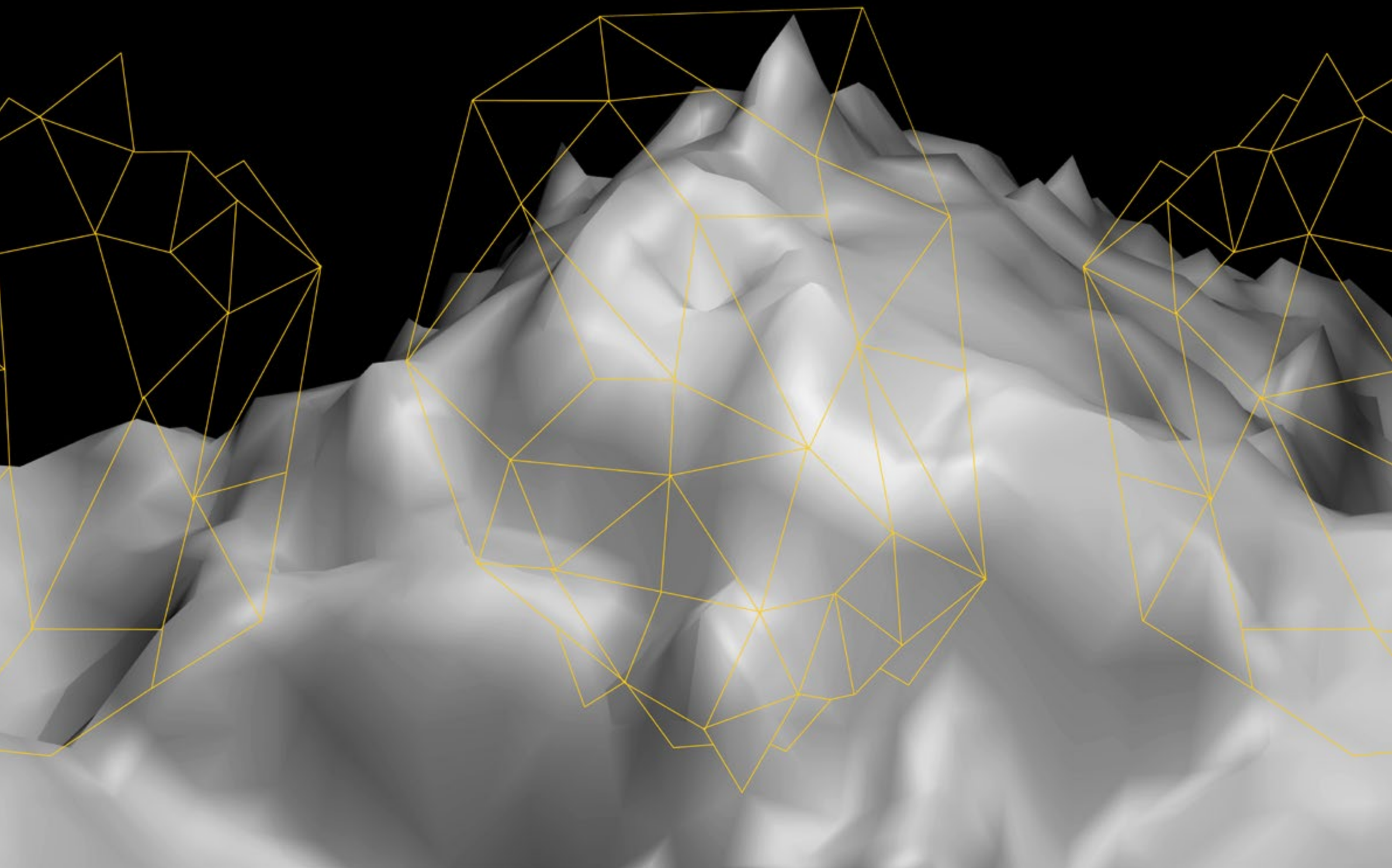
Creodo. (2015). Serie *Paisatges epigenètics*.
Impressió digital

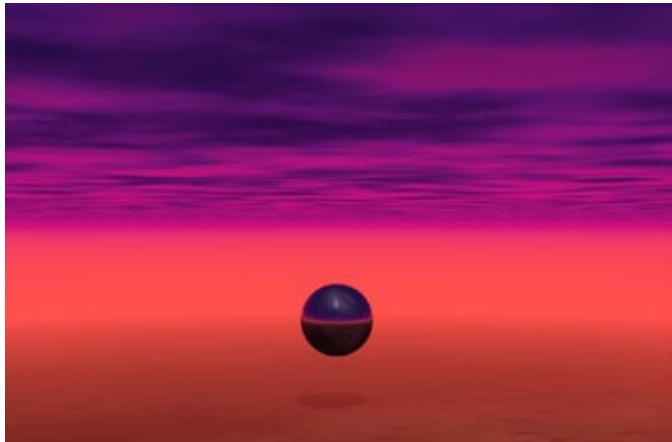
a tractar la qüestió de l'empremta que les persones deixem en el paisatge, recorre a imatges de llocs aparentment desproveïts d'humanitat.

En "Minimal Skies" (2013) Bernabé Gómez obri un camí a la representació virtual de l'espai. Recrea digitalment paisatges essencials, on ha renunciat a l'anecdòtic, reduint la representació als mínims elements: dues taques de color, una dalt i una altra baix, dividides per la línia de l'horitzó. Una proposta que s'endinsa en conceptes metafísics com l'espai, el temps, la matèria, la identitat o la presència però, paradoxalment, a través de l'absència, el buit i l'anonimat. En moltes ocasions, quan un arbre es tala, la seua presència és més evident pel buit que deixa que per l'espai que ocupava.

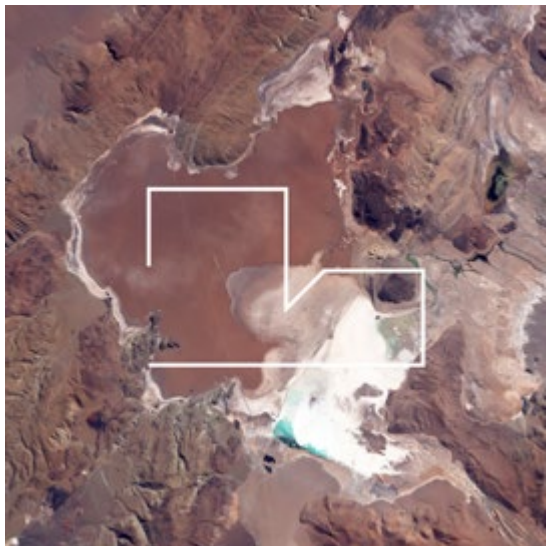
En una volta de rosca més en l'anàlisi de la profunda relació entre l'espai i l'home, Gómez Moreno desenvolupa la sèrie "Epigenetics landscapes" (2014-2017). Partint de la metàfora del paisatge epigenètic² que enunciarà el biòleg i genetista escocès Conrad H. Waddington a mitjan segle XX, l'artista planteja tota una sèrie de fotografies i creacions digitals on esferes i roques suren en un espai dilatat, com a al·legories de les interrelacions que es generen entre les persones i el territori. L'ésser humà transforma l'espai, el modela, el fa seu. Però al seu torn, agents externs al mateix ésser, com l'espai o el temps, configuren la nostra identitat més enllà de la càrrega genètica que cada individu porte. Les roques i esferes que poblen "Dilated horizons" (2014-2015) i "Creodos" (2015-17) reforcen la imatge de la nostra presència en l'espai, envoltats d'aire, d'atmosfera. Curiosament, i al contrari que en la sèrie anterior, "Minimal Skies", la incorporació d'elements a aquests horitzons expandits intensifica la percepció del buit. Però no és el buit nihilista occidental, sinó el buit que esmenten els místics orientals,

² La metàfora del paisatge epigenètic és una representació que tracta d'explicar el desenvolupament embrionari dels éssers vius com un paisatge, en el qual a la part alta de de un cim es disposa una bola (que seria les condicions inicials del desenvolupament) i diferents valls com a rutes alternatives de descens d'aquesta bola (creodos). En definitiva, es tracta d'una figura visual que explica el patró de desenvolupament seguit per les cèl·lules fins a la seua diferenciació en teixits.

Dilated horizons. (2016). Serie *Paisatges epigenètics*.
Impressió digital

Lost Paradise. (2017). Fotografia digital

força epifànica, gènesi de tot el visible. El buit ho és tot, és la substància primigènia i última.

“Lost paradise” (2016-2017) i “Nowhere” (2017-2019) són dues sèries on Bernabé Gómez, a través d’impressions digitals, pintures i audiovisuals, aborda un mateix concepte: l’èsser humà delimita l’espai per a agafar-lo, comprendre’l, habitar-lo i fer-lo seu. Sota aquesta premissa ens planteja, figuradament, tot un conjunt d’estratègies per a delimitar l’espai, plasmant-lo plàsticament mitjançant un conjunt de línies que, sobre uns fons pràcticament buits, acaben configurant paisatges plausibles. Igual que l’individu i les comunitats socials mitjançant la seua activitat antropitzen el territori, la mirada i l’enquadrament són els responsables d’assenyalar i definir el que és paisatge i el que no ho és. És per això que tant la persona que habita un territori com aquella que l’observa influeixen en la identitat d’aquell paisatge, i viceversa, perquè el paisatge també determina la identitat de les persones que l’habiten o el contemplen.

“Lost paradise” i “Nowhere” suposen un canvi de paradigma en l’evolució creativa de Bernabé Gómez, perquè si en els projectes precedents s’observava un esvaïment progressiu del paisatge que s’encaminava cap al buit, actualment l’artista es troba immers en un procés de reconstrucció de l’espai. La delimitació, l’enquadrament, l’acotament, l’emmarque i la definició del buit són les primeres maniobres per a la construcció del paisatge. Si en un primer moment les duu a terme a través de representacions gràfiques bidimensionals, prompte treballarà en el terreny de la tridimensionalitat i la instal·lació, són llistons, bastidors, taulers, llenços, papers pintats i marcs buits els elements que limiten, enquadren i delimiten l’espai. Les exposicions a la Vila Joiosa³, El Campello⁴ i sobretot la de “Vacuum”, que hui ens ocupa, apunten cap a una nova direcció que quedarà plenament definida en aquesta última exposició.

³ Exposició “Lost Paradise”. Espai d’Art Contemporani La Barbera. La Vila Joiosa (16/07/2018 – 17/08/2018)

⁴ Exposició “Nowhere”. Casa de Cultura. El Campello (16/11/2019 - 28/12/2019)

Lost paradise. (2018)

Nowhere. (2019). Instal·lació

Per a Gómez Moreno muntar a la sala municipal d'exposicions del Castell-fortalesa de Santa Pola ha suposat, sense cap dubte, una oportunitat i un repte. Es tracta d'un edifici històric amb unes característiques molt marcades i una personalitat innegable. Huit estances de xicotetes dimensions, adossades i connectades per un corredor.

Tres premisses han marcat la seua concepció del muntatge: el diàleg de les peces artístiques amb l'espai expositiu; una progressió en la manera com es disposen les obres en sala, que van des de fórmules més clàssiques a més experimentals conforme s'avança en el recorregut de la mostra; i una invitació a la participació activa del visitant.

La primera i principal premissa, la del diàleg amb l'espai expositiu, el porta a crear un ambient diferent per a cadascuna de les 8 sales. 8 instal·lacions en les quals trenca amb la bidimensionalitat i indaga en les possibilitats creatives de les 4 dimensions conegudes de l'univers: alt, ample, profund i temps.⁵⁵ Aquests plantejaments queden plasmats en sala en disposar les peces en parets, sostre, sòl i fins i tot ingràvides en l'atmosfera. La dimensió del temps està implícita, quant al fet que no és possible veure tota l'exposició d'un sol colp de vista. Resulta imprescindible recórrer les sales i fins i tot envoltar algunes de les peces per a contemplar-les plenament. El temps és necessari per a transitar la mostra.

La segona premissa, la progressió en els paràmetres del muntatge expositiu de més clàssics a més experimentals, queda explicitat amb una disposició més estàndard i formats més tradicionals en els dos primers espais per a, a partir del tercer, crear instal·lacions que aprofundeixen en les possibilitats expressives dels materials, la distribució en sala, la relació entre els elements, la hibridació de tècniques artístiques

⁵⁵ La física teòrica, mitjançant la teoria de cordes, apunta que les dimensions de l'univers serien 11: tres dimensions espacials ordinàries, el temps i sis dimensions compactades i inobservables en la pràctica.

Yves Klein

Vacuum

o la incorporació d'objectes trobats. És per això que aquestes instal·lacions porten per títol genèric "Ejercicios sísmicos". Exercicis en el sentit que són provatures, cerques, equívocs, experiències, assajos, troballes, errors, acostaments, trobades, desacords, etc., i sísmics, no tant amb el significat de terratrèmol, sinó amb el de moviment terrestre, força tel·lúrica i, en un sentit més ampli i còsmic, partícip de l'energia universal. Això explica la incorporació d'un pèndol penjat del sostre en una de les instal·lacions, en clara al·lusió al pèndol de Foucault.⁶ Els exercicis sísmics de Gómez Moreno no són destructius, tot el contrari, són temptatives que, partint del buit, formulen paisatges. Igual que els berbers del sud del Marroc edifiquen els seus *ksur*⁷ amb tova o els inuits els seus iglús amb blocs de gel, Bernabé construeix les seues instal·lacions amb tot el que té a mà: fotografies, escultures, impressions digitals, pintures, dibuixos dels seus més de 20 anys de producció artística, bosses de fem, fustes, papers, pals o qualsevol altre material trobat, al costat de la incorporació d'obres inèdites i realitzades expressament per a aquesta exposició; perquè no tria els materials per la seua noblesa, sinó per les seues qualitats expressives.

La tercera premissa, la participació activa del visitant, té la seua materialització més evident en l'última paret de l'exposició. Sobre una taula es poden trobar papers de diferents colors i textures, acetats, cinta adhesiva i altres xicotets objectes a la disposició del públic perquè, en el mur, realitzen els seus propis exercicis sísmics.

⁶ En 1851 el físic Jean Bernard Leon Foucault va suspendre una esfera de 28 quilos amb un cable a 67 metres d'altura, i es va produir una variació del pla d'oscil·lació del pèndol de 11 graus a la dreta cada hora. Va ser la primera prova experimental que la Terra gira sobre el seu propi eix amb un moviment de rotació.

⁷ Un *ksar*, en plural *ksur*, és un llogaret berber, fortificat, envoltat de muralles que en el seu interior s'agrupen diverses *kasbahs*, habitatges, mesquites i altres edificacions d'ús comú. L'element constructiu majoritari dels *ksur* és la tova.

Trobada Vacuum. Museu de Santa Pola. 2023

Taller. Veo arte por todas partes. Museu de Santa Pola. 2023

Per a Bernabé Gómez el mural col·lectiu forma part plenament de l'exposició, amb la mateixa jerarquia que la resta de les seues obres. Un altre element en el qual també s'entreveu un gest a la participació dels assistents apareix en una de les sales centrals de la mostra. L'artista ha col·locat rodes a un tauler de fusta sobre el qual està muntada una de les seues composicions. La plataforma mòbil pot ser desplaçada dins de l'habitació, a criteri dels espectadors, i així transformar la instal·lació inicial.

Així mateix, assenyalar que dins de les activitats que complementen l'exposició, s'ha organitzat el taller d'artista "Veo arte por todas partes", dirigit per Bernabé Gómez i destinat a públic familiar, en el qual s'aprofundeix de manera lúdica i didàctica en els fonaments de l'exposició.

Una recapitulació sobre el que s'ha vist en la mostra "Vacuum" ens permet arribar a la conclusió que, malgrat la presència d'obres datades des de l'any 2000 fins a l'actualitat, no es tracta en cap cas d'una exhibició retrospectiva o d'una síntesi de la seua producció artística. Més aviat la conducta de Bernabé, en fer ús indistintament d'obra actual i obres anteriors en aquestes noves instal·lacions, recorda al dels constructors de la mesquita de Còrdova que, per a alçar el seu edifici, van reaprofitar també materials arquitectònics antics d'època romana i visigoda.

Els "Ejercicios sísmicos" al Castell-fortalesa de Santa Pola són actes de desconstrucció i reconstrucció de l'espai, propostes de delimitació del buit, temptatives per a erigir paisatges nous. Però, al mateix temps, són exhortacions a una mirada sensible, incitacions a un existir actiu, invitacions a una vida creativa. Perquè, en definitiva i per contradictori que resulte, "Vacuum" acaba convertint-se en un antídoto contra la futilitat i la vacuïtat.

ESPACIO
DISJUNTO

VACUUM BERNABÉ GÓMEZ MORENO

VACUUM

BERNABÉ GÓMEZ MORENO

Espacios mínimos. Impresión digital. 24x18 cm. 2011

VACUUM BERNABÉ GÓMEZ MORENO

A la deriva. Fotografía Lambda sobre PVC. 150x80 cm. 2008

Fuzzy Boundaries. Serie *Espacios mínimos*. Fotografía. 40x40cm. 2021

EJERCICIO SÍSMICO 01

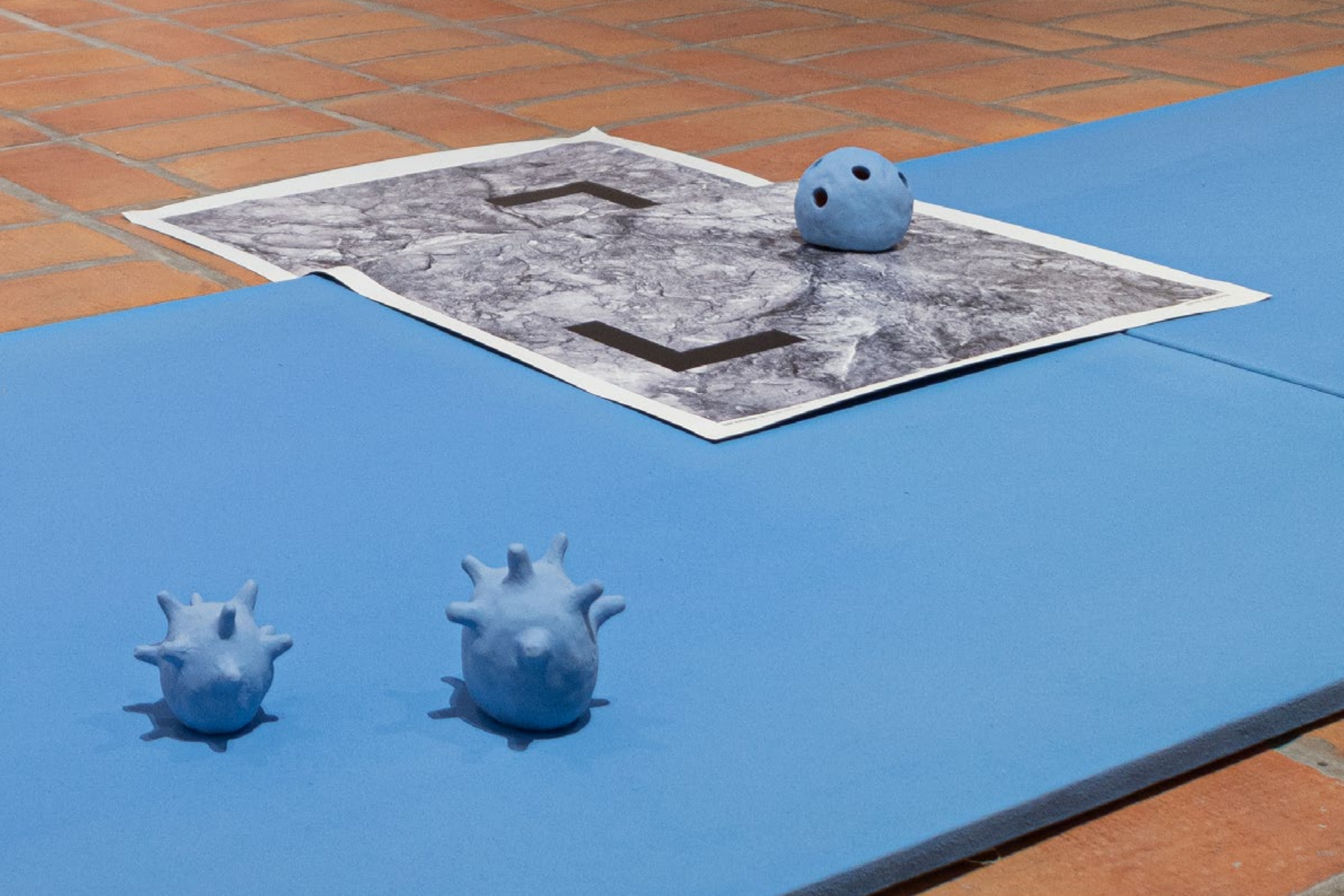

EJERCICIO SÍSMICO 02

EJERCICIO SÍSMICO 03

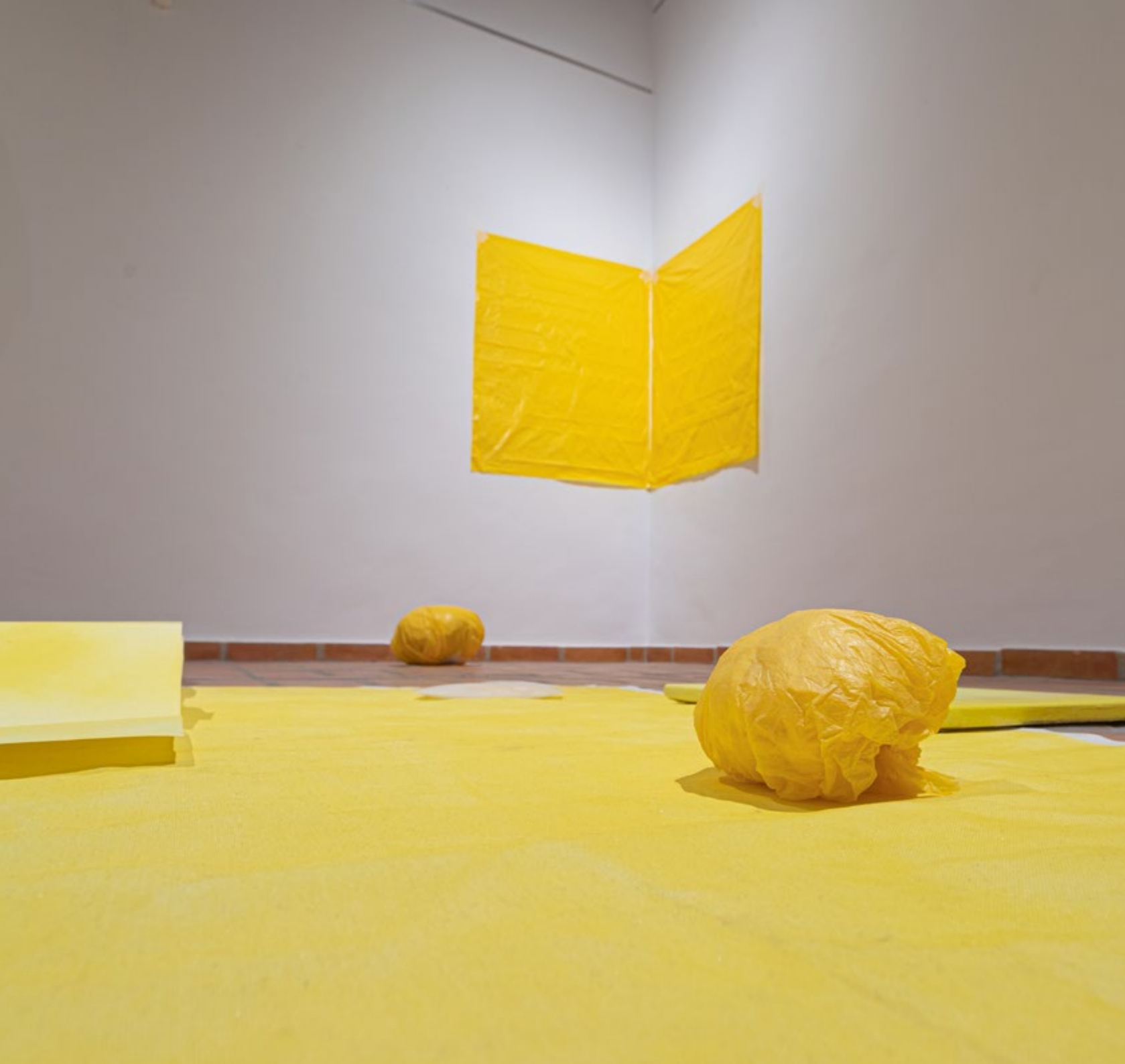

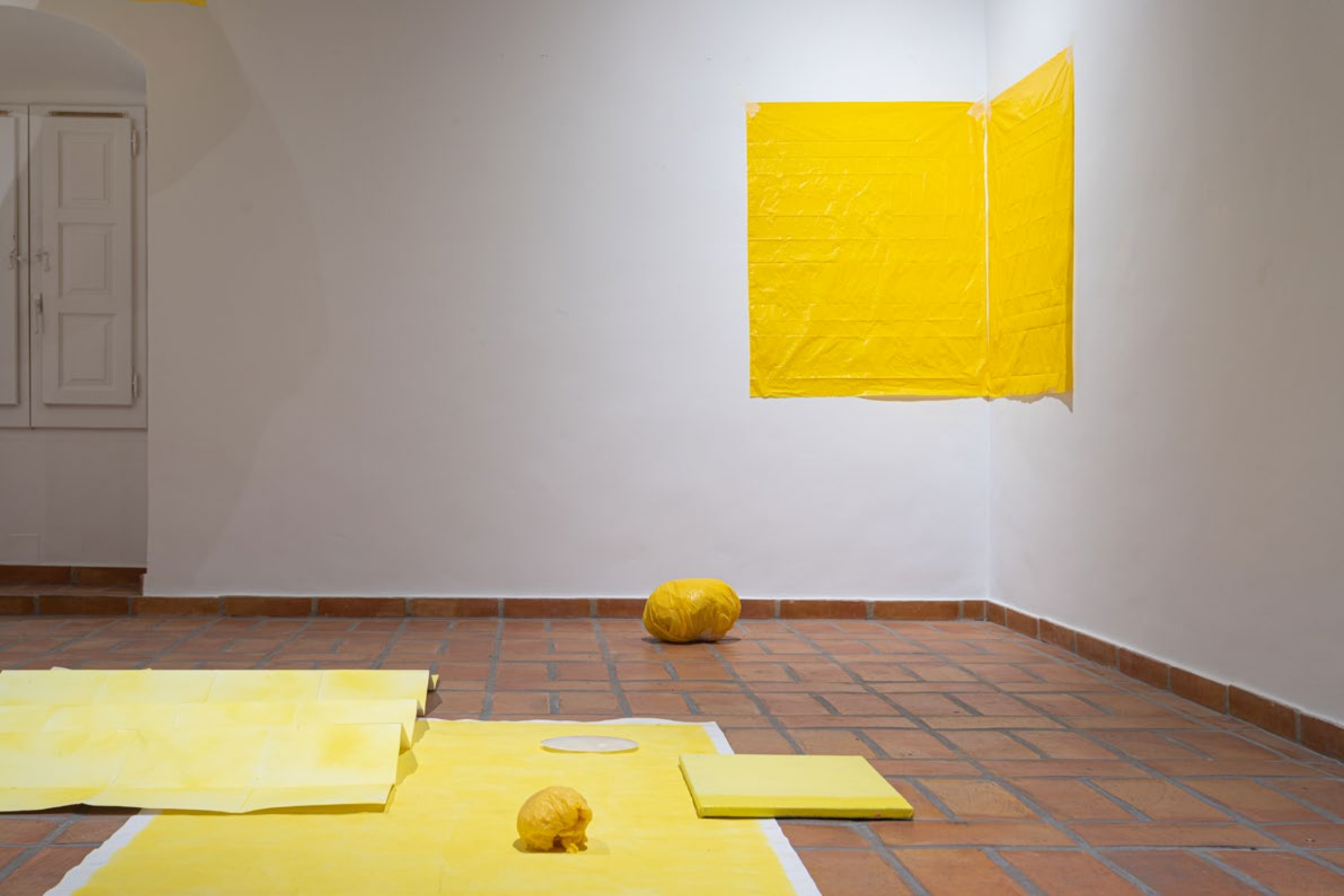
EJERCICIO SÍSMICO **03**

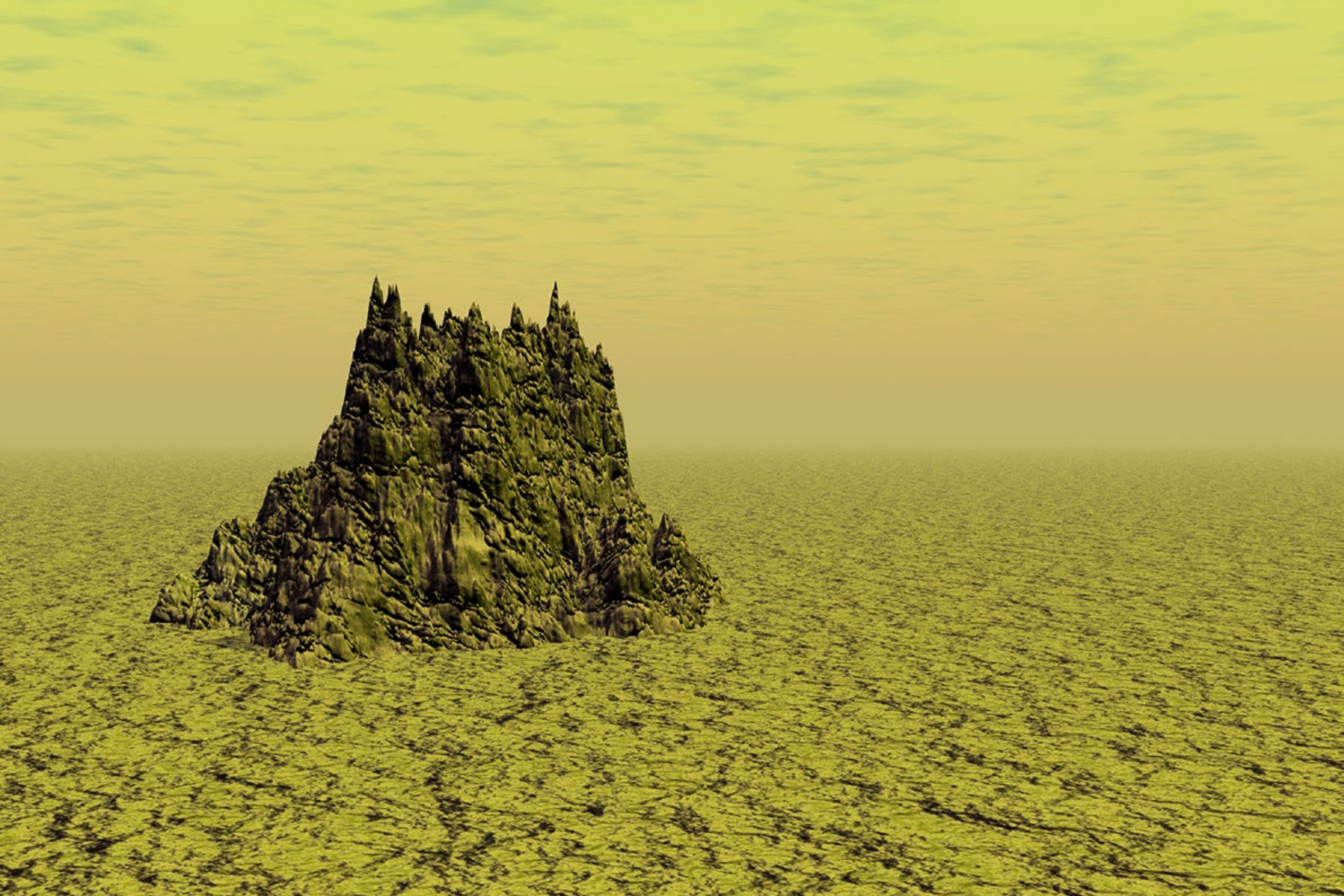

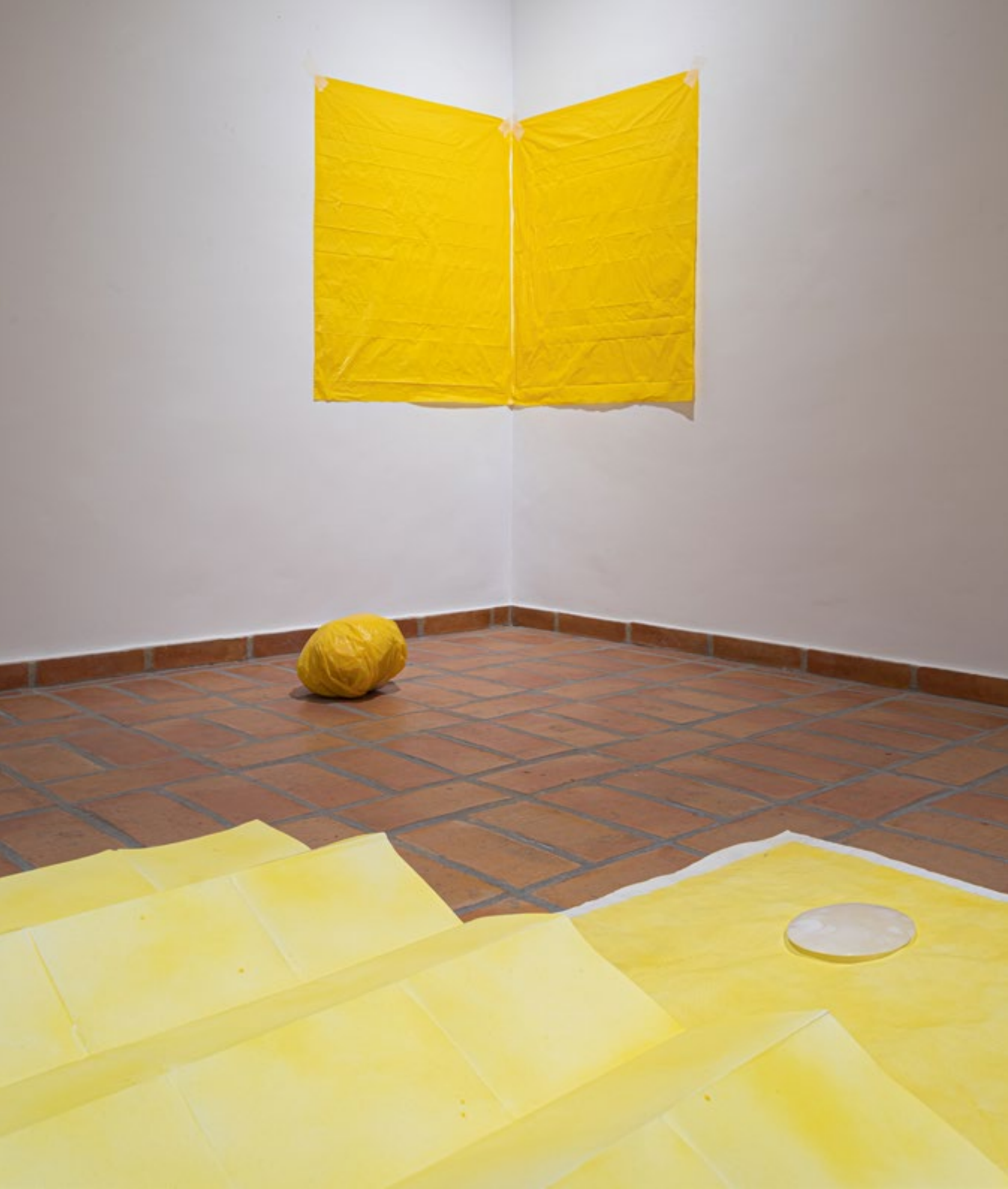

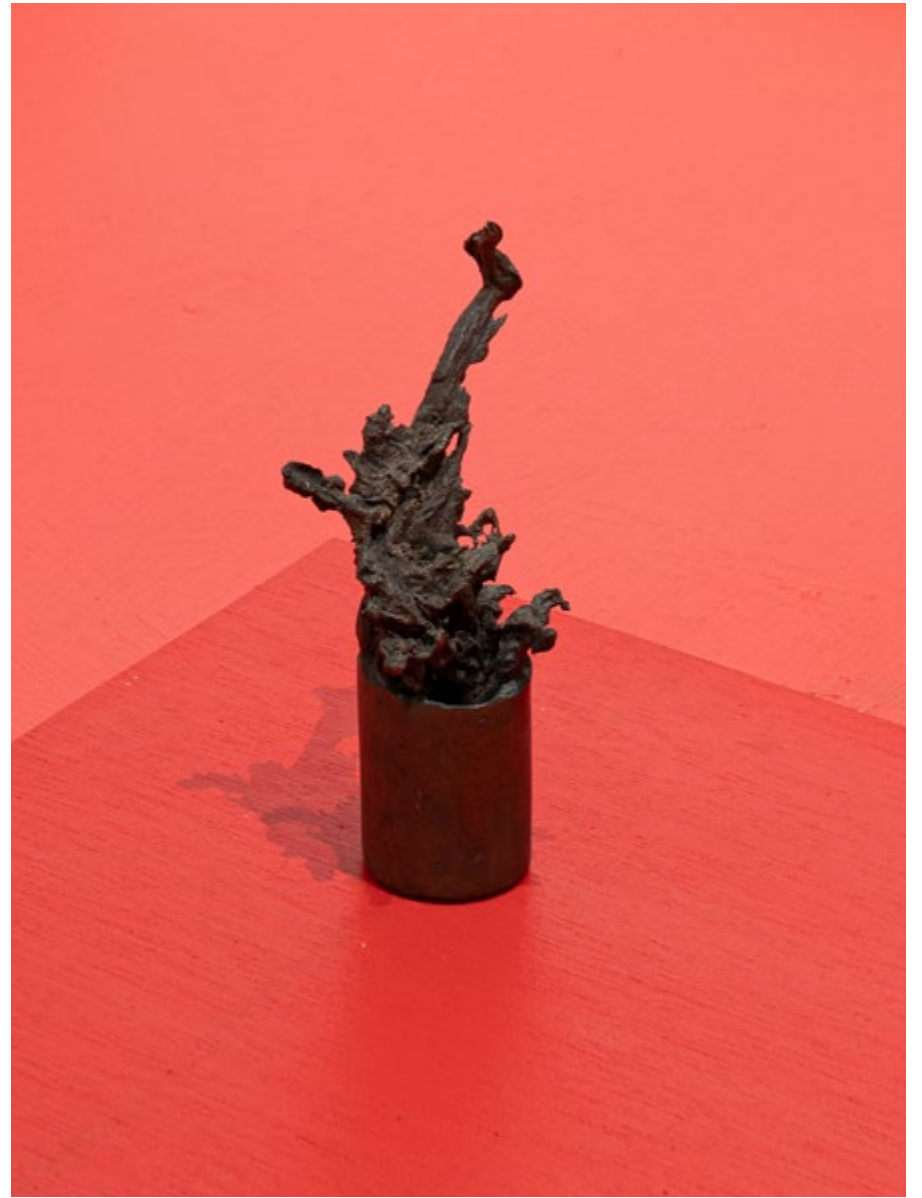
EJERCICIO SÍSMICO 05

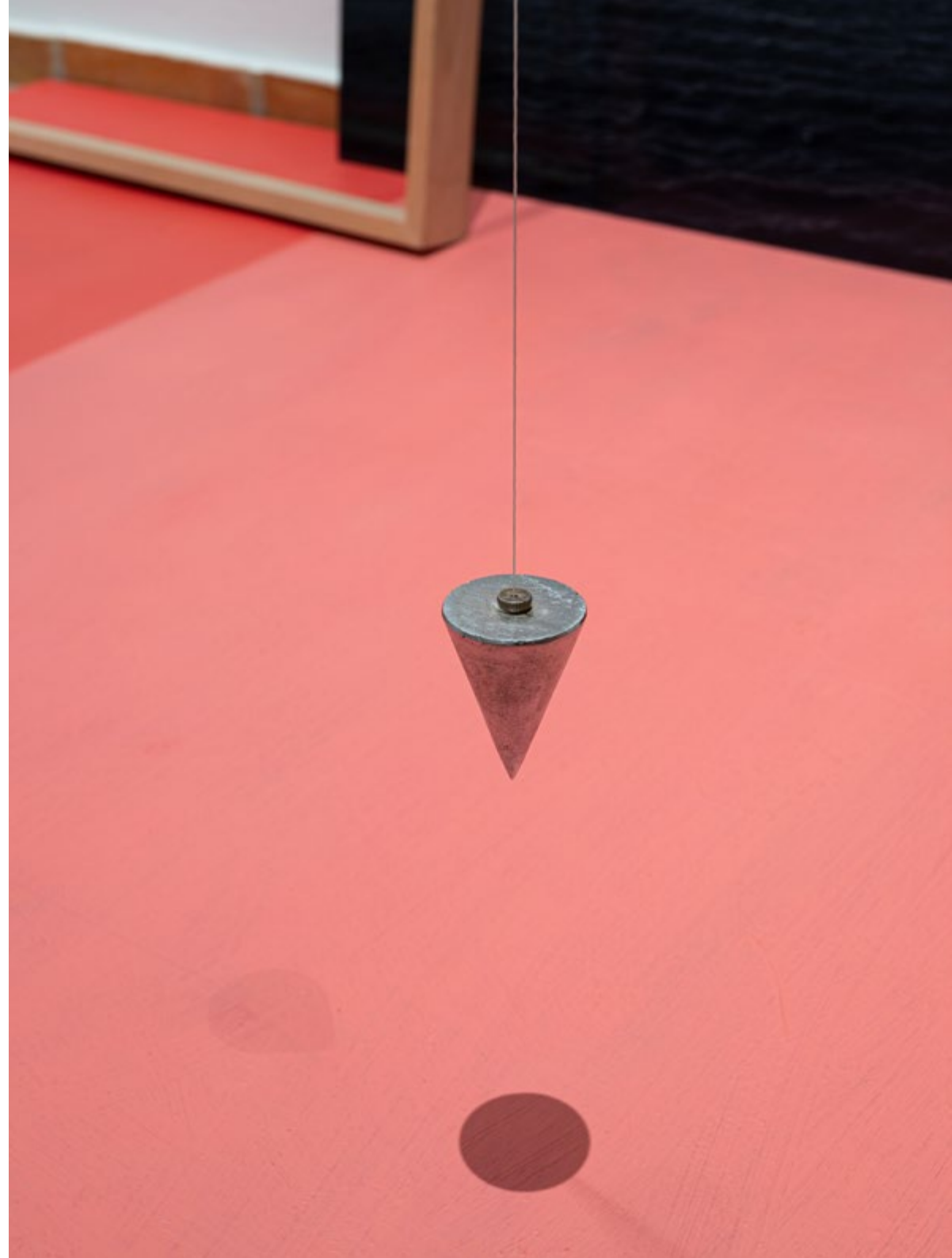

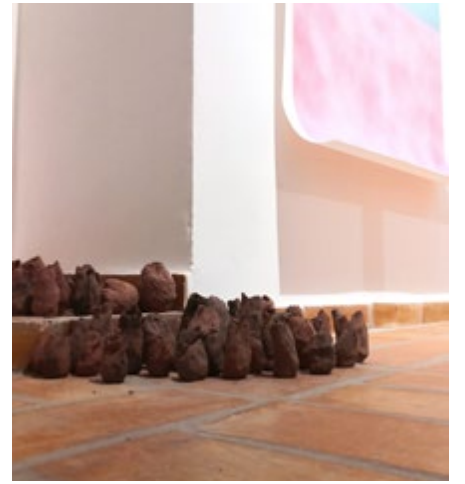

EXPLORACIONES SÍSMICAS. **ESPACIO DIDÁCTICO 00**

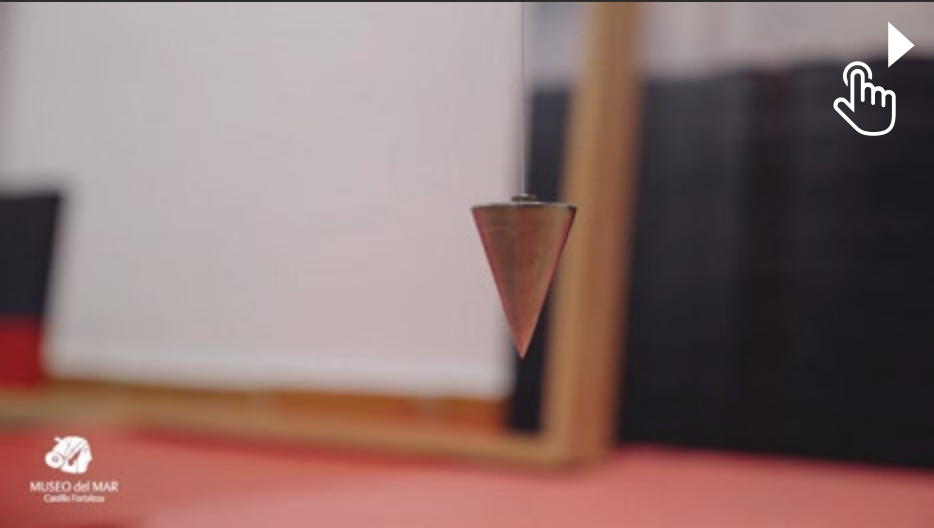

MULTIMEDIA

MUSEO del MAR

COLABORA:

INSTITUT ALACANTÍ
DE CULTURA
Juan Gil-Albert

museodelmarsantapola.com

